९

इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळें.

—: हस्त लिखित ग्रंथ संग्रह :—

ग्रंथ क्रमांक ५३२१ म ५५(४४)

ग्रंथ नाम बाळ चरित्र.

विषय मराठी काव्य.

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(1)

ऐसेबकुतपदार्थऐकि संपजतितेलोकिं संपति

१२८

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

२

॥श्रीगणेशायनमः॥ निवृत्तिरुपा येके दिवसिं: गोपि
का म्हणति मानसिं: उकिलउद्धणयशोदेपासिं: गार्‍हा
णें देति कृष्णाचें ॥१॥ गोपिका म्हणति अवो बाई: या कृ
ष्णासि करावें काई: आम्हें घरें उडुं निपाहिं: तडाफोडि
ठांई: करितसे ॥२॥ यशोदा म्हणे सकळिकांसि: उत्मा भ
ल्यागे तुम्ही छुणयराशि: तुम्हें सोसुनि तुम्ही त्यासि:
कौतुकवचनें बोलतसा ॥३॥ काय तुमच्या अन्यावो: के- ॥१॥
ला असेल तो छुट्न्यावो: पाहोनि सांगतें परिसावो: क्रो
धवांयां न करणें ॥४॥ गोपिका म्हणति यशोदेसिं: उफराटें

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

2A

तुम्ही बोलता केसि: सांगो त्याचिया कर्तुत्वासि: तरि चितु
म्हासि कळेल ॥५॥ पेलकामाचें दुधाणें: फोडु निटाकिलें
येलें: क्रोधजरिताचें पाळें सुणें: खळें येलें लवंडिलें ॥६॥
मदमछर उतरडि: रचि ... होत्याकडौविकडि: त्यांचि
करुनि तडाफोडि: तोंड ... सावतासे ॥७॥ हिंसिंकि
याचें पागोर: उकलुनि ... सरें सर: करुनि टाकिलें
बाहेर: वारिता कुंबर घाल... ॥८॥ अहंकाराचें विरज
ण: सिंकें तोडिता उरविलें तें ऐ: तें हि फोडुनि उडवणें:
ऐसें खेळ ऐं कोणयाचें ॥९॥ ऐकोनियेकिचें बोलणें: अबो

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. " Joint project of the

वचे

बाईजी उज्जीम्हणे: बोलता तें सत्य वचे वणे: ऐसें चकरणें या

चें अपसे ॥१०॥ तों तिजीम्हणे वो वो हिनी: आमचे घरीं आनुदि

निं: सवंगडे सांगातें घेउनिं: चित्तमो होनिनाचतसे ॥११॥

तवं चौथीम्हणे वो आइका: माझ्या नवनीत गोळा देखा:

तो ही अपसे खा: गीळीत [illegible] ॥१२॥ पांचवीम्हणे वो साजनि:

माझी ममता वो खेळणि: [illegible] पें धाकुट पणिं: ते हि चो

रूनि नेलीयाणें ॥१३॥ तवं [illegible] म्हणे वो बाइसें: ये एणें

धडासि लाविलें पिसें: घरि चिं मुलें घेउनिं कसें: खळ ॥२॥

इरसें नाचवि ॥१४॥ तवं सातावि बोलें हास्यवदनें: माझा

गृहाचिं [illegible] हबेंधनें: तोडुनि नेलिं अर्धहाणें: चोरि

मो

ळ्हणेंयासिमाटिं ॥१५॥ तवं आठविं म्हणे वोवे ल्हाळे:
जवळिंच असे परिनाकळे: कडोविक डौल्हें देखेळे: धरि
तांपळेल ळवळा हे ॥१६॥ नवबधु ते नववी बाळा: म्हणे जी
काय सांगों याचि कळा: आ[illegible] माथा निफोडुनि सकळा:
नवनीत गोवळारवा तरे [illegible] हा हा विं म्हणे कल्पनाक
ल्पुनि: देव्हारां बैसविळे [illegible] स्वामिनि: ते हि घालुनि
वदनि: आनंद मनीना [illegible] ॥१८॥ मुखपसरुनि यां
पाहे: तवं अंतरिं त्रैलोक्य दिसताहे: नवल देखोनि
मायें: विस्मित राहे मन माझें ॥१९॥ त्या त्रिभुवनाचि
या कुसरि: देखिल्या तेथें परोविपरि: त्याहि सांगेनानि

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai"

५

ग

र्धारिं: चित्रसा हरिं ऐसा इकावें ॥२०॥ महामेरू अध उर्ध्व म
ध्य: तो म्यां न्याहाळुनि पाहिला असो ग: आचा अंगळ गेसंह
र्लज ग: विश्रांति ते पावतसे ॥२१॥ चंद्र सूर्य निशिदिनम
णि: ते म्यां भ्रमतां देखिले नयनिं: मंगळ बुध ते हि दोन्हि:
म्यां लोचनि देखियेले ॥२२॥ शुक्र बृहस्पति गुरुराये: त्यां
चि वस्ति तेथें चि पाहे: शनि राहो केतु हि राहे: आपुला
ले ठायें रुंधुनियां ॥२३॥ ध्रुव ते सहित सप्त रुषि: नित्य ॥३॥
करिति हरि ध्याना असि: ते देखिले विस्मय मानसिं: अद्भु
त जाला ते काळिं ॥२४॥ ध्रुवमंडळादिक तारांगणें: अनुक्रमें
देखिली जाण: प्रजापति सुरेश्वर जाण: ते हि आपण देखिले ॥२५॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

5A

देखिलेरूपेश्वराचेंअनेकः महायोगेंद्रअशेषः पृथकसांग
तांकथानकः म्यांकितीम्हणोनिसांगावें॥२६॥आणिखयेक
कौतुकः डोळांदेखिलेंसुखदायकः ग्रामस्तागोपाळसकळि
कः कुंबरिनिद्रांकथाकि[illegible]॥२७॥ऐसेंदेखोनिआश्चिर्यःवि
स्मितजालेंमाझेंअंतरः [illegible]दिकविचारः समुळसाऱ्या
रविसरलें॥२८॥पुढतिख[illegible]पाचारः म्हणउनिमनासि
विचारः करूनिपाहेतवें[illegible]रः इह्याकारलोपविला॥२९॥
आतांअसोहेकथाअपारः बोलतांकोन्हीचनपावेपारः ब्रम्हादि
कजेसुरवरः त्यासिपारनलागे॥३०॥तवंअकरोविंम्हणेवोअप
वधारिः आइकाळहाएणहोमांजरिः विणोनिठेविलिंपरोपरिः तेहि

(5)

निर्धारिंतोउिली ॥२१॥ जैसापुर्वसंमंधिकपुरूष : तैसालागलाहा
आम्हास : सांडासंसारधर्माचिआज्ञा : मीतुंपलासहाचुकवि ॥२२॥
येलेआमच्यायुहरात्रिमुक्ता : समाधिळवणलाविठाकुंदळा :
मनुष्यधर्माच्यासोहळा : नाहिं[illegible]लातिळमात्र ॥२३॥ हासदाच्या
अनाचारि : यासिदोषना[illegible]तरि : निर्दोषम्हणवीजगामाजी
तरि : परमाइकअंतरिंन[illegible]न्हां ॥२४॥ नकळेयाच्येंमाव
लक्षण : विरंचिसवछगो[illegible]जाण : नेउनिठेविलीआत्म
भुवना : तेंयामस्ताजनानकळेचि ॥२५॥ ब्रम्ह्यानेंनेलिंहेंहिं ॥४॥
साचें : परिसंधाकाळींगोगोपाळवछें : गरहाआलुन्निजैसे
ज्याचें : त्यासित्याचेंपुरविलें ॥२६॥ इंद्रेंगर्वोनिसिळाधारिं : प

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "Joint project of the ..."

5A

र्जन्यवृष्टिगोकुळावरि ः केलीतेव्हांगोवर्द्धनगिरि ः येकेंनखा
ग्रिंउचलिला ॥३७॥ उचलुनियांगोवर्द्धन ः तळवटिंराखिले
गोगोपाळजन ः कैसाम्हणोंयासिळाहाण ः याचाअपमाननक
ळेचि ॥३८॥ हाकाळाचाहिम[illegible]काळ ः येणेंकाळगिळिलेस
कळ ः बगासुरमहाविशा[illegible]गतांपळमारिला ॥३९॥ आ
णिकयेकयाचिकरणि ः गो[illegible]कुंजातिगोळणि ः मार्गध
रूनियांदधिलोणि ः समुळ[illegible]खातसे ॥४०॥ गोळणीक्रोधें
तयेवेळीं ः म्हणेऐसीकायरेढवाळि ः तवंहरिटाकिनेत्रीयु
रळि ः अज्ञानकाजळिइसडावया ॥४१॥ ऐसेंयाचेंलाघवजा
ण ः हानव्हेथोरनालाहाण ः याचशोधमुनिजन ः करितांतपनसां

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

6

पडे ॥४२॥ वांसरें चारितां गोपाळः तेथें वत्सासुर आला सबळः
मग रूप धरूनि विश्राळः येणें तात्काळ मारिला ॥४३॥ मग बा
राविं म्हणे माझी त्हस्वार विः मिं गुप्त बंधनीं निश्चयें ठेविं: डोळा
चुकउनि हाला घाविः चोर[illegible] वत्साहिं नेतसे ॥४४॥ जरि ध
रूनि आणावा धाउनिः ता[illegible]कर्मासि घालीतो पाणिः याचे
पाहिलागतां म्हणेः संसार[illegible]ी मुकावें ॥४५॥ कोन्हे येके दि
वसिंः गोधनें चारितां वनांसिः तापवंग उये या गोपाळांसिः ता ॥५॥
उकावनं दाखविलें ॥४६॥ प्रवेशोनि यां ताडकावनिः क्रीडामां
डली गोपनंदनीं: फळें ताड हालवोनिः फळें पाडोनि दिधलीं ॥४७॥
गोपाळ खातितां उफळेंः स्वेच्छा खेळ तिस्वाने हमेळेंः गळबला

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

६८

स्पाइकोनि धेनुकें खळें: युद्ध प्रबळ आरंभिलें:॥४८॥ धे
नुकें मांडिलें युद्ध सबळ: ह्मणें पाइं धरिला खळ: तीन वे
ळ फिरउनि तात्काळ: मारिला पळ न लागतां॥४९॥ तेरा
वि म्हणे हा त्रिगुणात्मक: खळ मायेचा सियाच्या धाक: महातीव्र
विषाच्या तवक: कालिया देखना थिला॥५०॥ डोहा बाहीर का
ढोनि विषार: ह्मणें नृत्य मांडिला त्यावर: जर्जर करूनि झारी
र: झारण विषधर आलिला॥५१॥ जगे माझे विषय व्याल्हिपा
कुळें: ह्मणे निर्मीपणें केलिं पक्वानें: तें चोरूनि खाइलिं येणें:
कि तिनष्ट पणें सांगोयाचिं॥५२॥ आतां पुरे पुरे गे बाई पुरे:
तिटकार घेतला संसारें: याच्या पाइं कुटुंबसारें: लागेल वनि

Joint project of the Rajawade Samshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

४

धरिं निःसंदेहें ॥५३॥ चोरावि म्हणे माझी मोहोर वीरीः अंतरथा
ळिया चे भीतरिः अरत्रिसांक ऐं घालुनि वरिः मानस आधारी
देविली ॥५४॥ देउनि जाळि घरिं तायेकः तं वं येथें संचर ला हामाहा
ठकः मज देखतां घालुनि साक [illegible] पान प्रदोष उडविलें ॥५५॥
आणि खये कयाचि खोडिः [illegible] वितें अंतर गोडिः त्याचा संसा
रहे आधडिः करूनि खगोडीला [illegible] ॥५६॥ तं वं पे धरावि म्हणे वो
ज्ञानसरितेः मासें अज्ञान व [illegible] तेः आतां चि वळुनि देवि
लें निरुतेंः तें यासा हा म्हतें पळविलें ॥५७॥ आइका याचि नवल ॥६॥
परिः मुलें मेळउनियां आखरिं कुंबरी घालितो नाना परिः गो
पाळ परस्परें नाचवितो ॥५८॥ मग म्हणति गोपाळः क्षुधा लागली

7A

रेसबळः येरयेरासिंराकुनिकांबळः घेतीसकळबैसावया
॥५९॥ सिदोऱ्यासोडितिगोपाळः वामहस्तीं घेतलेकवळः तं
वंलक्षम्हणेंदिवसेंढोकळः पेंधियागोत्यलागतसे॥६०॥
येकम्हणेंमाझीभाकरीः दु[illegible]णेंमाझीपुरीः तेवंतिजाम्ह
णेमाझीतेलवरिः [illegible]इसे॥६१॥ लक्षम्हणें
माझेंपक्वान्नलोणिचें: गोपा[illegible]णीतुळारेकेंचें: आम्हा
सिटाकुनिखासि आ[illegible]पवेघास्विवेंनेंडुतुडा॥६२॥
लक्षम्हणे अवघीसिदोरीः [illegible]गडीपसरूनिरिचवावरिः
सकळबैसोंयेमुनातिरीः भोजनेंकरूंबरीखवया॥६३॥
भोजनेंकरितिखानंदमेळेंः परस्परेंमुखींघालितीकवळः

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(४)

याच्याखाद पाहे म्हणउनि गोपाळः हळ्हमुखीं कवळ घालि
ति॥६४॥ सोळावि म्हणे वोढेत फुळोरिः म्यां बांधली मन तंतु
चि दोरीः कल्हदेखेल म्हणउनि डुरिः येकांतस्थानि ठेविलि ॥६५॥
तेथें हिं याचें चि देखते पणः ऊपद्र्व्यपणे व्यापक जाणः ऐसें या
चें कपटल ह्मणः कोणें विंदान जाणवें ॥६६॥ केल्ले नलावितो
येकपळः फुळोरी पळविला तात्काळः हें तर खेळणें याच्ये खे
ळः हाचि मुळ हार खावया ॥६७॥ इपातां संसार हारपे त
रिच बरें: हा तों शोधितो गरहें गोपुरें: आमचा गरहा भ्रमया ॥६७॥
चा पदरें: निश्चितानि धारिं होइल ॥६८॥ हा कोन्हे येकें महाधु
तें शः येणें गीळिला दैत्य वंशः पालें बधरुनि आळा आवेशः

(४७)

त्यासि निः शेष मारिला ॥ ६९ ॥ सत्याविंम्हणे आतां पुरे वो पुरेः बा
ईयांच्या आज्ञे ऐकों कांहिं चतुरेः संसार अज्ञान सावरि भ्रांति बोरेः ते
या तस्करें पळविली ॥ ७० ॥ आणिखयाचि आइका करणिः म
थुरेसि जाउनि राजांगणिः कोळ्या पिउ हस्ति मारूनिः दंत उउनि
घेतला ॥ ७१ ॥ स्कंदिं घेउनि [illegible]ः राजांगणीं उभा निःशंकितः
कंसें उठविले मल्लु दैत्यः [illegible] पार्थ पाहावया ॥ ७२ ॥ येकयेक
मल्लु येउं सरलेः तीतुके [illegible] थक मर्दिलेः जैसे कुंभारघा
ईं ढेहाळे दिलेः तैसे पाडिले धरणीवरि ॥ ७३ ॥ उपरी कंसें केश
या दिक दैत्यः पापरात्री क्रोधभरितः छेदुनि पाडिले निमित्र्यां
तः प्राणघातद्देषां च्या ॥ ७४ ॥ ऐसे त्राश्चर्य थक पृथकः बोलिला तें

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(९)

सुखदायक: ज्या झाल्हें अम्हा दिकाः प्रीतिसकळिका सुखवरा ॥७५॥
ऐस्या बोलति अनेक गोपिनायका: नगरवासिनी सुंदरनायका:
परस्परें विचारिती येकी येकां: कृष्णठकाकाय करावें ॥७६॥ गा
न्हाणें ऐकोनि यशोदेनें: गोपीकासि बोलती वचनें: म्हणे जे अ
न्याय केले कृष्णें: ते मज [illegible] मा कीजे ॥७७॥ मी सिकवि
तें आतां कृष्णासि: तुम्ही ज[illegible]गरहासि: ऐसें वचन ऐको
नि गोपिकासि: आनंद[illegible]उनावला ॥७८॥ यशोदा म्ह
णे कृष्णासि: चोरीकर्मे तुं नित्य करिसि: गोपिका येउनि मज
पासिं: आहर्निशीं अनुवादिति ॥७९॥ ऐसें बोलोनियां य
शोदा: आनंदमिश्रित दाखवि क्रोधाः नेत्रावि कासुनि गोविंदा:

॥ ८ ॥

साभयशाश्वतासखविलें ॥८०॥ ऐकोनि यांस भय बोलणें: नेत्रांसि जळ आणिलें कल्लें: पाहोंनियां अधोवदनें: सोंगसंपादनें करितासे ॥८१॥ यशोदा म्हणे कृष्णनाथा: चोरी कर्म न करी आतां: हे खोडी सांडी सर्वथा: न करी आतां तास्कर्य ॥८२॥ ऐकोनि मातेचें वचन: मग श्रीकृष्ण बोलिला आपण: आजिपासुनि ऐसें करणें: तरि आन जाण तुझी असे ॥८३॥ ऐसें हे कृष्णचरित्र: कथा सार महापवित्र: श्रवण करिती जयांचे श्रोत्र: धन्य जगत्रईं ते होती ॥८४॥ इति श्रीमहाभागवते: दशमस्कंदि स्त्रियामथितार्थ: लक्ष्मीपनाम्ना कृष्णस्तुते: चरणवंदन करीतुसे ॥८५॥ ॥इति बाळचरित्र संपूर्ण॥ कृष्णार्पणं॥

तक्का नाळ्या कपूर चंदन कुंकुम केसर आबाती बेषडुनी आगर
धूपी बेनीर सुपनासी खुवासीत सपरीकर गंगाजळ पवीत्र सोनु गाळ

(10)

बाळ[illegible]

॥६॥

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com